

utrumque contemplatur. Qua de re plura in sequenti articulo dicenda erunt.

Ad secundum *neg.*, quia species expressa non diutius perdurat, quam ipse actus cognitionis, idque valet non in sensatione solum, sed etiam in intellectione. Nam verbum, docente S. Thoma (1), in anima nostra sine actuali cognitione esse non potest, ut Augustinus dicit (*de Trinit.* lib. 14, cap. 7). Et *nego* pariter probationem sequela; quia si ne in ipsa quidem intellectione verbum vel species expressa unius prioris actus est ratio proxima terminans novum actum intellectionis, sed novum verbum formandum est per novam intellectionem; quo jure asserit, vel undenam probat adversarius, speciem expressam, quæ detur in sensatione externa, fore rationem proximam internam terminantem sensationem? Sensus externi, sicut reliquæ potentiæ cognoscitivæ, specie impressa indigent; species vero externorum sensuum, ut constat experientia, nequeunt imprimi, nec conservari, absente objecto. Quare absente objecto, sensus externus desinit sentire, non ob aliam rationem, nisi quia caret specie impressa.

Ad tertium *neg.* conseq. Prima ratio nihil valet: quia quod sensus externi terminentur ad objectum secundum esse reale, non est ratio sufficiens negandi speciem expressam. An cognitio angeli seipsum cognoscentis vel animæ nostræ suos actus reflexe intelligentis non terminantur ad objectum secundum esse reale? Et nihilominus in illa cognitione, ut plurimi etiam ex adversariis concedunt, gignitur verbum. Secunda ratio continet meram assertionem, quæ pariter instatur in reflexa cognitione angeli et animæ nostræ, ideoque jure merito negatur, donec probetur. Tertia demum ratio nihil vincit, quia quamvis sensus externi specificentur ex objectis secundum esse reale, id non vetat, quominus terminari ad illa debeat media operatione sensationis, quæ cum sit actio immanens et reale excrementum virtutis sensitivæ, terminum aliquem intrinsecum habeat, necesse est, sive re sive sola ratione ab ipsa operatione distinctum, de quo nunc non disputo.

(1) S. Thom. 1. p. quæst. 93, art. 7. Cfr. *de verit.* quæst. 10, art. 3.

Obicies 2.º S. Thomas disertis verbis speciem expressam in externis sensibus negat non uno in loco, et nominatim in articulo 9 *Quodlibeti* quinti et in aliis operibus superius laudatis.

Respondeo: dicam sincere coram Domino, quod sentio. Mihi mens S. Thomæ probabilius contraria videtur. Superius exscripti testimonia omnium clarissima, quæ ab adversariis produciuntur, e quibus quædam vix probabilem patiuntur explicationem. Sunt nihilominus quædam alia, quæ longe commodius intelliguntur, admissa etiam in sensibus externis specie expressa, ut jam notatum reliqui.

ARTICULUS III

An et quale medium cognoscendi sit verbum mentale.

68. Probata existentia verbi in omnibus nostris intellectibus, operæpretium est, ut naturam ejus inquiramus, ea saltem exponentes, quæ veteres scriptores de obscurissima quæstione acutissimum disputaverunt. Verbum generatim est medium manifestandi aliquid; quæ est descriptio communiter conveniens verbo tum externo, sive orali sive scripto, tum interno, sive mentis sive imaginationis, quemadmodum constat ex dictis in articulo præcedenti. Quod vero verbum cordis vel mentale attinet, de quo solo nunc agimus, extra controversiam est illud esse qualitatem quamdam mentis, quamobrem a S. Augustino vocatur verbum anime impressum (1); importatque manifestationem et imaginem vel similitudinem objecti, et propterea ab aliis dicitur verbum rei, quia est immediata similitudo ipsius rei (2), et ad rem intelligendam ordinatur; ac ratione ejus potissimum veritatem habent ea, quæ in præcedenti capite scripta reliquimus de cognitione, cum ostendimus eam esse objecti similitudinem, et per eandem objectum

Quid verbum.

(1) S. August., *de Trinit.* lib. 9, cap. 10.

(2) S. Thom. 1.º dist. 27, quæst. 2, art. 1. Cfr. *de verit.* quæst. 4, art. 1, ad 5.um, et art. 3; *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 53, fin.; et lib. 4, cap. 11, *Non sic autem; de potent.* quæst. 8, art. 1.

esse intentionaliter in cognoscente. Denique verbum importat originem ac processionem ab intellectu, quia est terminus ab intellectu productus, ut ejus ope rem intelligat, sibi que manifestet (1). Quæ omnia probanda nunc non sunt, cum satis pateant ex dictis. Definiri itaque verbum generatim potest *terminus ab intellectu productus, quo manifestatur, et cognoscitur objectum*. Terminus iste in Deo substantialis est sicut ipsa divina intellectio, et una e tribus Personis, nempe Filius; in creatis vero est accidentalis et qualitas, quemadmodum accidentalis est etiam ipsa cognitio: quare verbum creatum melius definitur per qualitatem. Ex quo conicere jam poteris, quamvis Verbum divinum per analogiam ad verbum creatum soleat explicari, esse tamen quasdam inter utrumque differentias, quas non est nostrum, sed Theologorum singillatim notare (2). Est ergo verbum creatum qualitas, et quidem de genere, quod vocant *dispositionem* (3): qualitas est, quia bene afficit subjectum; dispositio vero, quia ex sua natura vindicat sibi causas facilis depulsionis adeo, ut cessante intellectione, qua producitur, confestim evanescat (4). prout jam notatum reliquerat S. Augustinus (5). Habetque duplicem respectum vel relationem, alteram originis et emanationis ad intellectum, a quo profertur, alteram ad objectum, cuius est imago ac representatio. Operatio demum, per quam producitur verbum, proprie vocatur *dictio*, nam *dicere*, cum sermo est de intellectu, idem sonat, ac producere, vel ex se emittere verbum, ut loquitur S. Thomas (6). Jam circa naturam verbi duplex occurrit quæstio; prima, utrum cum cognoscimus, verbum ipsum, quo cognoscimus, intelligamus, vel utrum ita objecta verbo cognoscamus, ut prius illud et postea

Definitur
verbum ejusque
natura
explicatur.

Quid dictio et
dicere.

Status quæ-
stionalis

(1) Vide S. Thom. 1 p., quæst. 27, art. 1 et 2; de verit. quæst. 4, art. 2; de potenti. quæst. 8, art. 1; quæst. 9, art. 5; opusc. de natura verbi intellectus; opusc. de differentia verbi divini et humani.

(2) Vide S. Thom. opusc. de different. verbi divini et humani. Cfr. opusc. de natura verbi intellectus; de potenti. quæst. 9, art. 5; de verit. quæst. 4, art. 2, etc.

(3) Vide Ontolog. num. 326, pag. 939.

(4) Conimbricens., de anim. lib. 3, cap. 6, 7, 8, quæst. 3, artic. 3us fin.

(5) S. August., de Trinit. lib. 15, cap. 11.

(6) De verit. quæst. 4, art. 2, ad 4.^{am}

objecta, an vero objecta in seipsis immediate cognoscamus; secunda, utrum verbum ab intellectione distinguatur, sitque qualitas media aliqua actione producta. Quarum quæstionum postremam in alterum articulum amandamus, priorem nunc tractandam suscipimus.

Ut porro rem totam clarius exponamus, ac pro modulo nostro definiamus, *medium*, testante Angelico Doctore, in visione corporali et intellectuali invenitur triplex: primum est *medium sub quo videtur*; et hoc est quod, perficit visum ad videndum in generali, non determinans visum ad aliquod speciale objectum, sicut se habet lumen corporale ad visum corporalem, et lumen intellectus agentis ad intellectum possibilem. Secundum est *medium quo videtur*; et hoc est forma visibilis, qua determinatur uterque visus ad speciale objectum, sicut per formam lapidis ad cognoscendum lapidem (nempe medium quo est species impressa). Tertium est *medium in quo videtur*; et hoc est id, per cuius inspectionem ducitur visus in aliam rem, sicut inspicendo speculum ducitur in ea, quæ in speculo representantur, et videndo imaginem ducitur in imaginalum; et sic etiam intellectus per cognitionem effectus ducitur in causam, et e converso (1). Quartum medium ab his tribus distinctum assignari potest ex ipsius Aquinatis et communi doctrina, medium *per quod vel ex quo*, videlicet illud quod prius in se notum ducit nos in alterius cognitionem per novum actum: hujusmodi medium est argumentum vel terminus in argumentatione. Unde differunt hæc diversa media: primum enim et secundum non cognoscuntur per actum directum; tertium vero et quartum cognoscuntur, ita tamen ut medium *in quo* cognoscatur per eundem actum ac res ipsa, quæ in medio cognosci dicitur, ad medium *per quod vel ex quo* per actum distinctum, et propterea continet discursum. *Differt*, inquit

Quotiplex
medium:

medium sub quo,

medium quo,

medium in quo

medium
per quod vel
ex quo.

(1) S. Thom. 4.^a dist. 49, quæst. 2, art. 1, ad 15.^{am}; et *Supplem.* 3 p. quæst. 92, art. 1, ad 15.^{am} Cfr. *Quodlib.* 7, art. 1.

Relate autem ad hoc postremum exemplum, probe notatum velim cognitionem, qua quis effectu viso ducitur ad cognoscendam causam si contineat duplicem actum, ideoque discursum, non esse proprie cognitionem cause in effectu, sed protius ex effectum, vel per effectum, et importare aliud distinctum medium. Cfr. S. Thom., *Contr. Gent.* lib. 3, cap. 49 initio.

S. Thomas, *cognoscere aliquid in aliquo et aliquid ex aliquo. Quando enim aliquid in aliquo cognoscitur, uno motu (actu) fertur cognoscens in utrumque... et talis cognitio non est discursiva; nec differt quantum ad hoc, utrum aliquid videatur in propria specie vel in specie aliena... Sed tunc dicitur aliquid ex aliquo cognosci, quando non est idem motus in utrumque, sed primo movetur intellectus in unum, et ex hoc movetur in aliud: unde hic est quidam discursus, sicut patet in demonstrationibus (1). Cæterum non sufficit, ut duo objecta uno intuitu attingantur, ad hoc ut illico unum in alio videri dicatur; sed oportet, ut aliquis inter illa nexus intercedat, propter quem illud, quod vocatur medium, sit ratio videndi aliud.*

Quænam
ex prædictis
mediis
faciant me-
diatam
cognitionem.

Jam primum et secundum medium ex quatuor prædictis non faciunt mediatam visionem, seu non obstant, quominus cognitio dicatur, et sit reapse immediata; *immediate enim dicitur aliquid videre lapidem, quamvis eum per speciem ejus in oculo receptam et per lumen videat, quia visus non fertur in hæc media tamquam in visibilia, sed per hæc media fertur in unum visibile, quod est extra oculum (2). Quartum medium procul dubio reddit cognitionem mediatam, siquidem formalem discursum gignit. Medium quoque in quo, ex S. Thomæ sententia, facit visionem mediatam; visus enim prius fertur in speculum sicut in visibile, quo mediante accipit speciem rei visæ in causato, fertur in ipsum causatum, sicut in quoddam intelligibile, ex quo transit in cognitionem causæ (3). Nihilominus doctrina hæc, prout forte ipse contextus satis innuit, et notant Ferrariensis et Joannes a S. Thoma, verum habet dumtaxat in illo medio in quo, quod prius cognoscitur in se, et postea facit aliud cognoscere per diversum actum, non autem in illo medio in quo, quod uno eodemque actu cognoscitur cum re cujus cognoscendæ est medium (4).*

(1) S. Thom., *de verit.*, quæst. 8, art. 5. Vide de his Cardin. Toletum, In 1.^{am} part., quæst. 12, artic. 2, pag. 157, *Ut autem in hac parte.*

(2) S. Thom., *Quodlib.* 7 art. 1.

(3) S. Thom., loc. nup. cit.

(4) Vide Ferrariensis, in lib. 1.^{am} *Contr. Gent.* cap. 53, conclus. 5.^a; et Joann. a S. Thom., *Logic.* quæst. 22, art. 1.

Hisce præhabitis, convenit apud omnes verbum non esse medium ex quo vel per quod res cognoscatur; ac controversia est, utrum sit medium in quo, tale videlicet quod in omni cognitione etiam directa cognoscatur in seipso, dum objectum manifestat, vel facit cognoscere; an vero sit medium dumtaxat quo, seu tale, quod quin in seipso per actum directum cognoscatur, ducat, nos in objecti cognitionem. Nostri scriptores cum Scotistis communissime docent, verbum in cognitione directa non esse objectum cognitum, ac proinde non se habere ut quod nec ut medium in quo cognito aliud cognoscatur, sed tantum ut medium quo, quia est forma, quæ quin in se cognoscatur, formaliter facit aliud cognoscere: hæc est sententia P. Ludovici Molina (1), Cardin. Toleti (2), Francisci Suarez (3), Gabriëlis Vazquez (4), Fassoli (5), Becani (6), cum Fonseca, Sala, Arrubal et Zuñiga (7), Conimbricensium (8), Petri Hurtado (9), Arriaga (10), Oviedo (11), Francisci Alphonsi Malpartidensis (12), Izquierdo (13), Compton (14), Quiros (15), Georgii Rhodes (16), Francisci Soarez lusitani (17), Ludovici Lossada, (18), etc. E contrario

In quo
conveniunt
auctores, et in
quo discrepant.

Sententia com-
munis
Scotistarum
et nostratum.

Sententia
communis Tho-
mistarum.

(1) In 1.^{am} part. quæst. 27, art. 1, disp. 8, membr. 3.

(2) In 1.^{am} part. quæst. 27, artic. 1, *Quinta, qua res cognoscitur*, pag. 306.

(3) *De divina subst. ejusque attributis*, lib. 2, cap. 11; *de anim.* lib. 3, cap. 5, num. 11.

(4) In 1.^{am} part. disp. 30, cap. 2, num. 13.

(5) In 1.^{am} part. quæst. 12, art. 2, dub. 6; et quæst. 27, art. 1, dub. 13, concl. 3.

(6) *De Deo*, tract. 1, cap. 9, quæst. 2.

(7) Apud Joann. Martinez de Prado, *de anim.* lib. 3, quæst. 18.

(8) *De anim.* lib. 3, cap. 8, quæst. 3, art. 2, *Sunt qui aliam.*

(9) *De anim.* disp. 6, sect. 7, num. 61.

(10) *De anim.* disp. 6, sect. 2, subsect. 5.

(11) *De anim.* contro. 6, punct. 1, num. 6.

(12) *De anim.* disp. 13, sect. 5.

(13) *Pharus scientiar.*, disp. 2, quæst. 1, num. 10.

(14) *De anim.* disp. 22, sect. 8, num. 4.

(15) *Cursus philosophicus.*, tract. 6, disp. 95, sect. 2.

(16) *Philos. perip.*, lib. 2, disp. 18, quæst. 2, sect. 4, *Quarto quaeritur.*

(17) *De anim.* tract. 3, disp. 1, sect. 3.

(18) *De anim.* disp. 8, cap. 3, num. 58, 59, 60.

communissima pariter est Thomistarum opinio, tenentium verbum esse objectum intellectionis, non quidem prout qualitas quaedam est, quo pacto solum cognoscitur per actum reflexum, sed prout exercet munus imaginis vel similitudinis vel speciei expressae objecti, ac proinde verbum esse medium *in quo*, seu cujus inspectione objectum in eo relucens cognoscitur. Ita opinantur Capreolus (1), Ferrariensis (2), Cardin. Cajetanus (3), Joannes a S. Thomā (4), Joannes Martinez de Prado (5), PP. Complutenses Carmelitani (6), aliique multi ab hisce relati, quibus accedit ex nostra Societate P. Cosmas Alamanni (7). Hi auctores notant ex doctrina S. Thomæ (8), verbum considerari posse vel ut rem quamdam vel ut imaginem: sub primo respectu verbum est qualitas menti inherens, quæ profecto non cognoscitur nisi per actum reflexum; at sub altero respectu verbum cognoscitur, et quidem eodem ipso actu, quo cognoscitur objectum verbo representatum, nam *idem est motus in imaginem et in rem*, cujus est imago, ut eruitur ex Aristotele (9). Quo pacto etiam in imaginibus materialibus diverso certe actu cognoscitur, quid ille sint in seipsis, puta, marmor vel tabula picta, et quid sint res iisdem representatæ; sed si in illis solum consideretur ratio imaginis, eodem actu mens ad rem ipsam representatam contemplandam fertur, prout experientia novimus (10). Simili modo Theologi docent cum S. Thomā, imagini Christi Domini, vel cujuslibet Sancti, quamvis in se ipsa, prout res quaedam est, nulla reverentia

(1) 1.^a dist. 27, quest. 2, artic. 2 ad 3.um Aureoli contr. 1.^{am} conclus.

(2) In 1.um Contr. Gent. cap. 53, conclus. 5.^a

(3) In 1.^{am} part. quest. 27, artic. 1, *Ad quartam dubitationem*.

(4) *Logic.*, quest. 22, artic. 1.º et 2.º; *de anim.* quest. 11, art. 2, *Quod si inquiras*.

(5) *De anim.* lib. 3, quest. 18, paragr. 1.

(6) *De anim.* disp. 21, quest. 3, num. 40.

(7) *Summa philos.*, Tertia secundæ, quest. 97, art. 2.

(8) S. Thom. 1.^a dist. 27, quest. 2, art. 3.

(9) *De memoria et remissione*, cap. 2. Vide S. Thom. *ibid.* lect. 3, paragr. e.

(10) Vide S. Thom. 3 p. quest. 25, art. 3.

exhibenda sit, at formaliter, prout est imago, eandem exhiberi reverentiam, ac ipsi Domino vel sanctis ejus (1). Hinc verbum dicitur se habere *tamquam speculum, in quo res cernitur*, sed tamquam speculum non excedens id, quod in eo cernitur (2), ut utrumque simul uno intuitu cognoscatur, quamvis verbum sit ratio cognoscendi objectum in eo relucens; ideoque cognitio objecti potest dici immediata, quamvis, non attingatur nisi per verbum tamquam per medium *in quo* (3). Nihilominus non desunt Thomistæ, qui hanc sententiam ita temperant, ut non multum discrepet a priori (4).

De mente S. Thomæ in hac controversia disputatur a quibusdam. A fautoribus primæ sententiæ adducitur illud

Mens S. Thomæ

(1) Vide S. Thom. 3 p. quest. 25, art. 3.

(2) S. Thom., *opusc. de natura verbi intellectus*, ante medium.

(3) Vide Joann. a S. Thom., *Logic.* quest. 22, artic. 2 in respons. ad 2.^{am} probationem primi argumenti.

(4) Ita Joannes a S. Thomā videtur alias aperte negare, quod verbum sit objectum cognitum. «Imago est duplex, inquit, alia exterior et instrumentalis, quæ ut cognita ducit in cognitionem objecti, et talis imago prius debet attingi, et cognosci quam objectum ipsum; alia est interior et formalis, quæ non est objectum cognitum, sed ipsa est ratio et forma terminans cognitionem, et hæc non debet esse cognita objective, sed solum cognitionem reddere terminatam formaliter respectu objecti, debet autem formari per cognitionem ipsum verbum, quia ut dictum est, verbum representat rem ut cognitam et intellectam, et sic intellectione ipsa debet formari. Et vocatur aliquando verbum a D. Th. instrumentum, quo intellectus utitur ad cognoscendum (ut *Quod lib.* 5, art. 9), sed tamen non sumit instrumentum pro signo instrumentali, quod objective movet potentiam, sed pro medio intelligendi formali et intrinseco ipsi cognoscenti». Joann. a S. Thomā, *de anim.* quest. 11, art. 2, paragr. *Quod si inquiras*. Si autem concedatur verbum non cognosci per actum directum, jam nulla est *de re ipsa* controversia inter laudatos auctores. Alibi tamen (nimirum in *Logica*, loc. cit.) Joannes a S. Thomā discrete affirmat verbum simul cum objecto cognosci. Collegium etiam S. Thomæ Complutense negat verbum esse in cognitione directa terminum *signate intellectum*, sed tantum *exercite intellectum* (Vide lib. 3 *de anim.* quest. 10, art. 6, num. 248 et 250).

At quod verbum in cognitione directa *exercite* dumtaxat cognoscatur, haud iege concedent contrariæ sententiæ patroni. (Vide *Losada*, loc. cit. num. 64) eo pacto, quo communissime dici solet, quod voluntas exercite vult se velle, et visus exercite sentit se videre. Cfr. Joannes Martinez de Prado, loc. nup. cit. num. 15.

testimonium: *Dico... intentionem intellectam id, quod intellectus in seipso concipit de re intellecta. Quæ quidem in nobis neque est ipsa res, quæ intelligitur, neque est ipsa substantia intellectus, sed est quædam similitudo concepta intellectu de re intellecta, quam voces exteriores significant; unde et ipsa intentio verbum interius nominatur, quod est exteriori verbo significatum. Et quidem quod prædicta intentio non sit in nobis res intellecta, inde apparet, quod aliud est intelligere rem et aliud est intelligere ipsam intentionem intellectam, quod intellectus facit dum super suum opus reflectitur; unde et aliæ scientiæ sunt de rebus et aliæ de intentionibus intellectis (1). Ubi diserte affirmari videtur verbum seu intentionem intellectam non esse ipsam rem, quæ intelligitur, et solum intelligi per actum reflexum. Alibi hæc habet idem S. Doctor: *Non... semper cognoscens cognoscit cognitum secundum illud esse, quod habet in cognoscente. Oculus enim non cognoscit lapidem secundum esse, quod habet in oculo; sed per speciem lapidis, quam habet in se, cognoscit lapidem secundum esse, quod habet extra oculum. Et si aliquis cognoscens cognoscat cognitum secundum esse, quod habet in cognoscente, nihilominus cognoscit ipsum secundum esse, quod habet extra cognoscentem; sicut intellectus cognoscit lapidem secundum esse intelligibile, quod habet in intellectu, in quantum cognoscit se intelligere; sed nihilominus cognoscit esse lapidis in propria natura (2). Quibus in verbis Aquinas iterum docet, lapidem non cognosci secundum esse intelligibile, quod habet in intellectu, id est verbum lapidis, nisi per actum reflexum, quo quis cognoscit se intelligere.**

Verum contra hæc alterius sententiæ patroni multo plura congerunt ex S. Thoma loca. Et primo quidem urgeri potest ipsum nomen *intentionis intellectæ* vel *rei intellectæ*, quo S. Doctor non semel verbum designat (3). Præterea diserte docet *verbum interius esse ipsum interius intellectum* (4), ac de ratione ipsius esse, quod sit *intellectum* (5); immo vero

(1) S. Thom., 4.º *Contr. Gent.*, cap. 11 post initium.

(2) S. Thom. 1.º p., quæst. 14, art. 6, ad 1.um

(3) Vide *Contr. Gent.*, lib. 1, cap. 53; et lib. 4.º, cap. 11; de *spirit. creat.* art. 9, ad 6.um; de *verit.*, quæst. 4, art. 1 fin. corp. et ad 9.um

(4) De *verit.* quæst. 4, art. 1.

(5) *Ibid.* art. 2.

scribit, id, quod *per se* intelligitur, non esse *rem illam, cuius notitia per intellectum habetur*, sed *primo et per se intellectum esse id, quod intellectus in seipso concipit de re intellecta, sive illud sit definitio, sive aliqua emunitio... quodque dicitur verbum* (1). Alibi sic loquitur: *Conceptio intellectus est media inter intellectum et rem intellectam, qua mediante operatio intellectus pertingit ad rem: et ideo conceptio intellectus non solum est id, quod intellectum est, sed etiam id, quo res intelligitur; ut sic id, quod intelligitur, possit dici et res ipsa, et conceptio intellectus; et similiter id quod dicitur, potest dici et res, quæ dicitur per verbum, et verbum ipsum; ut etiam in verbo exteriori patet; quia et ipsum nomen dicitur, et res significata per nomen dicitur ipso nomine. Dico igitur, quod Pater dicitur, non sicut Verbum, sed sicut res dicta per Verbum (2). Quare etiam notat verbum interius comparari ad intellectum, non sicut quo intellectus intelligit, sed sicut in quo intelligit, quia in ipso expresso et formato videt naturam rei intellectæ (3). Ex quo concludit, verbum esse intellectum principale, quia res non intelligitur nisi in eo (4). Alibi sic scribit: *Illud, in quo aliquid videtur, est ratio cognoscendi illud, quod in eo videtur. Ratio autem cognoscendi est forma rei, in quantum est cognita, quia per eam fit cognitio in actu. Unde sicut ex materia et forma est unum esse, ita ratio cognoscendi et res cognita sunt unum cognitum; et propter hoc utriusque, in quantum huiusmodi, est una cognitio secundum habitum et secundum actum (5). Propter quæ testimonia mihi videtur S. Thomas in ea fuisse sententia, quam Thomistæ communiter propugnant.**

Cum thomistica doctrina cognitionem quandam habere nonnullis recentioribus videtur sententia Lockii et cartesiano-
rum, quamvis multum reapse ab illa discrepat. Secundum cartesianos in cognitione mentis intuitus primo, directe atque immediate non convertitur in ipsa objecta, sed in

Sententia
Lockii et
cartesianorum

(1) S. Thom., de *potent.* quæst. 9, art. 5.

(2) S. Thom., de *verit.* quæst. 4, art. 2, ad 3.um

(3) S. Thom., In *Joann.* cap. 1, lect. 1; et opusc. de *diferentia verbi divini et humani*, paulo et post. initium.

(4) Opusc. de *natura verbi intellectus*, ante med.

(5) S. Thom. 3.º dist. 14, quæst. 1, art. 1, solut. 4.^a

ideas, quæ sunt verbum mentis; nec fieri posse putant, ut cognitio vel intellectio, vel ipsa etiam externa sensatio, in seipsis attingat objecta extra nos posita: quæ est sententia Mallebranchii (1). Idem sensisse videtur Joannes Lockius, qui cum in ipso præmio sui operis de humano intellectu (2) scripsisset, «nomen ideæ significare omne id, quod est *objectum intellectus nostri, dum cogitamus*», eandem postea sententiam clarius expressit, statuens «mentem in omnibus suis cognitionibus ac ratiociniis non aliud habere *immediatum objectum præter ideas suas, quas solas contemplatur, vel potest contemplari*» (3). Similia scripsit, ut cæteros omittam, Condillacus (4), multique recentiores (5). Verum enimvero doctrina hæc multum distat a Thomistarum doctrina; etenim cartesiani nolunt objecta ipsa in seipsis vel secundum suum esse reale immediate ac directe attingi, sed tantum ideas vel verbum mentis, in cuius proinde intuitionem primo et proxime sitit cognitio; et sic si opinionem istam ad scholasticam formulam revocare licet, dicendum est ideam vel verbum in cognitione nostra se habere ut *quod*. At vero prorsus contraria docent Thomistæ, quibus cognitio verbi inseparabilis

distincta
est a
Thomistarum
doctrina.

(1) «Cet être dont Malebranche fait l'objet immédiat de l'intelligence, ce n'est point l'existence sensible, mais l'être intelligible, l'essence universelle et immuable des choses. Par là Malebranche revient à Platon; selon lui, nous ne verrions pas les choses en elles-mêmes, mais dans leurs idées ou possibilités éternelles». Alfred Fouillée, *Histoire de la Philosophie*, pag. 282. Paris, 1882.

(2) Locke, *Essay on the human understanding*, num. 8.

(3) «Since the mind in all its thoughts and reasonings, hath no other immediate object but its own ideas, which it alone does or can contemplate, it is evident that our Knowledge is only conversant about them» Locke, *ibid.* book 4, chapt. 1, sect. 1. Cfr. chapt. 2, sect. 14.

(4) «Soit que nous nous élevions jusque dans les cieux, soit que nous descendions dans les abîmes, nous ne sortons point de nous-mêmes: ce n'est jamais que notre propre pensée que nous apercevons». Vide *Art. de penser*, apud Van Weddingen, *Les bases de l'objectivité de la connaissance, Introduction, paragr. 1*, quod reperitur in opere *Memoires couronnées... publiés par l'Académie royale des sciences etc. de Belgique*, tom. 41, Bruxelles, avril 1889.

(5) Horum opinioni similis est illorum doctrina, qui sensationem speciem impressam vel organicam impressionem percipi autumant de qua inferius agendum erit.

est a cognitione ipsius objecti verbo representanti, utrumque enim uno actu immediate attingi dicitur, unde cognitio non sistit, neque etiam proxime et immediate, in idea vel verbo, utpote quod est ratio cognoscendi objectum secundum suum esse reale, nec producitur ab intellectu nisi ut in eo ipsum cognoscat objectum: quamobrem negant verbum, proprie loquendo, se habere ut *quod* in cognitione, quia est solum medium *in quo*.

Quæ cum ita sint, tres possunt circa propositam questionem distingui opiniones, duæ extremæ et una media. Nostri auctores negant verbum in cognitione directa ullatenus cognosci, saltem *signate*, sed solum objectum, ideoque statuunt verbum esse duntaxat medium *quo*, non quidem per modum speciei impressæ, quæ est principium cognitionis, sed per modum formæ, per quam intellectus formaliter redditur cognoscens suum objectum. Ex opposito cartesiani contendunt verbum vel ideam esse, id *quod* directe et immediate a nobis cognoscitur. Thomistæ denique putant verbum esse medium, *in quo* cognito simul cognoscitur objectum, ideoque se habere instar speculi, cujus inspectione res in eo relucens nobis innotescit.

Brevius eadem
sententia
recurratur.

69. PROPOSITIO. Verbum non est id *quod* primo et proxime cognoscitur, nec se habet, ut probabilius quidem nobis videtur, tamquam medium *in quo*, sed potius tamquam medium *quo* directe et immediate ipsum objectum secundum suum esse attingitur.

Prima pars est contra cartesianos: probatur autem sic. 1.º Illud est, *quod* primo et proxime cognoscitur a nobis, de quo primo et præcipue certiores reddimur dum cognoscimus. Atqui dum cognoscimus, non reddimur certiores de verbo, sed de objectis verbo representatis, ut constat ex conscientia testimonio. Ergo hæc, non illud est id, *quod* primo et proxime cognoscimus.

Verbum non est
id, quod
primo
et proxime
cognoscitur a
nobis.

Prob. 2.º Certum est nos objecta secundum suum esse reale cognoscere. Ergo si verbum esset id, *quod* primo et proxime cognosceremus, ad cognitionem objectorum secundum esse reale, nunquam deveniremus nisi per discursum et ratiocinationem, qua ex verbo rem, verbo representatam,

inferremus. Atqui id falsissimum esse constat. Ergo verbum non est id, quod primo et proxime cognoscimus.

Prob. conseq. Quia secundum cartesianos primo et immediate non cognoscitur nisi verbum vel idea mentis. Quare ad objectorum secundum suum esse reale cognitionem solum mediate, ac proinde discursu, perveniri potest. Quæ causa est, cur tam sollicitè cartesiani famosam illam ac penitus vanam questionem instituerint de *ponte*, quo mens a se ad objecta externa transire valeat.

Minor subsumpta probatur, quia quod cognitionem objectorum secundum esse reale non nisi discursu cognoscamus, contradicit experientiæ et rationi: experientiæ quidem, quia testatur conscientia objecta nos nullatenus cognoscere per hujusmodi discursum. Rationi vero, quia si eo pacto cognosceremus objecta, omnis objecti cujuslibet cognitio secundum esse reale mediata foret ac discursiva. Atqui repugnat primam cujuslibet objecti cognitionem esse discursivam (1).

Prob. 3.º Si vera foret doctrina cartesianorum, prima cognitio nostra esset reflexa, vel cognitio reflexa præcederet directam. Atqui prior est cognitio directa, quam reflexa. Sane verbum vel idea propria non potest a nobis cognosci, nisi aciem mentis convertendo in actum ab ipsa elicium; id vero profectò reflexionem importat.

Secunda pars est contra Thomistas, quorum sententia magnam quidem habet probabilitatem extrinsecam, potissimum propter S. Thomam, a quo ægerime in re minoris momenti discedo propter validiores contrariæ opinionis rationes.

Prob. 1.º Si verbum foret medium, *in quo* cognoscamus objectum, utrumque in omni cognitione uno intuitu perciperemus, imaginem vel speculum et objectum in imagine vel speculo representatum. Atqui in directa cognitione nihil præter objectum percipimus; saltem equidem nihil aliud prorsus video mihi percipere, idemque ex me de aliis iudico. Ergo...

(1) Cfr. *Logic*. num. 197, pag. 776.

Major constat experientia eorum, quæ in speculo vel imagine cernimus. Nam aliter experimur nos cognoscere objecta in seipsis absque ullo medio, et aliter in speculo vel imagine; cum enim imaginem non *absolute* contemplantur, vel prout est res quædam hoc vel illo modo figurata vel colorata, sed *relative* vel secundum quod est representatio alterius rei, utrumque obtutui nostro considerandum obversatur; et simile quiddam accidit cum rem quamvis, v. g. talem hominem, non in seipso immediate, sed in imagine aliqua videmus. Et idipsum probat etiam ratio. Quia *propter quod unumquodque tale, illud magis* (1). Atqui verbum est ratio objectiva cognoscendi objectum, nempe ratio cognita, utpote medium *in quo*, non purum medium *quo*. Ergo verbum deberet cognosci, et quidem magis, quam ipsum objectum, si quidem docente S. Thoma, est primo et per se cognitum et principale intellectum; et experientia ipsa novimus, cum res per imaginem cognoscuntur, magis cognosci imaginem, quam rem significatam.

Dices *α*) nos quidem in actu directo non cognoscere verbum in esse rei et qualitatis, ut loquuntur, vel quatenus est qualitas quædam mentis ad hoc enim requiritur actus reflexus; at cognoscere profectò nos verbum, secundum quod est imago, saltem exercite; nam dum cognitionem elicimus, «in actu exercito experimur nos formare imaginem, et in illa contemplari hominem, sicut experimur formare phantasma Petri, et in illo contemplari Petrum in ejus absentia» (2). *β*) Præterea probe distinguendum est inter imaginem materiale vel externam et inter imaginem internam. Quæ itaque verum habent in imagine externa, non illico licet concludere de imagine interna, quale est verbum, quod proinde non debet magis, nec æque cognosci, ac res ipsa verbo representata (3). *γ*) Accedit, quod ad rationem medii *in quo* cognoscendam, non attendendum est solum ad comparationem imaginis, siquidem solemne est etiam cognitionem rerum in

(1) Vide *Ontolog.* num. 385, pag. 1098.

(2) Joannes Martinez de Prado, loc. cit. num. 15 ex doctrina Cajetani ibid. num. 8.

(3) Id., ibid.

verbo comparari cognitioni earumdem in speculo. Atqui cum res cernuntur in speculo, vix videtur speculum ipsum, sed magis res speculo representata.

Respondeo ad α) in primis difficile intelligi, quod imaginem cognoscamus in ratione imaginis, et nullatenus cognoscamus eam in *esse* rei et qualitatis: ratio enim imaginis non est abstracta a materia vel subjecto, ac proinde non potest apprehendi, quin aliquo modo plus minus obscure advertatur ad subjectum. Quare cum videmus imaginem quamlibet, illico simul cognoscimus, num ea sit statua vel tabula picta, et facillime quoque in ipsis status discernimus, num sint lapideæ, ligneæ, etc., et in tabulis vari colores simul cum ipsis lineamentis et figuris conspiciendi sponte exhibentur. At quod imaginem aliquam intentionalem, prout distinctam ab ipsa *ratione objectâ*, quæ ultimus terminus est actus cognitionis, et in prædicta imagine relucet, expresse et *signate*, ut ajunt, cognoscamus, equidem non experior, ideoque *nego*, donec mihi probetur. Quod si adversarii nihil amplius volunt, nisi quod nos verbum in *esse* imaginis cognoscamus solum implicite et *exercite*, eo fere pacto quo dum oculus rem aliquam videt, dici solet exercite cognoscere se videre, et generatim omnis potentia cognoscitiva, dum actum suum elicit, exercite cognoscit se cognoscere; possumus amicas cum illis stringere manus: non enim puto id ab ullo ex nostris scriptoribus, præcisa quæstione de voce, quoad rem ipsam negari.

Respondeo ad β) fateor esse discrimen inter imaginem externam et internam secundum naturam ipsam. Cæterum quantum præsentem controversiam attinet, non video discrimen inter imaginem internam et externam, quamdiu utraque dicatur, et sit medium *in quo*. Nam interna imago, quæ dicitur ratio cognoscendi rem, vel est reapse aliquid in se natura prius cognitum, quam res, quam facit cognoscere, vel non. Si est; ergo simili modo se habet in munere mediæ ad aliud cognoscendum, ac imago externa, ideoque argumentum a nobis factum recte urgetur contra verbum ex paritate cum externa imagine. Si non est; ergo verbum erit quidem in seipso imago objecti, sed non erit medium *in quo* respectu illius, nec proinde verum erit, quod nos cognoscamus

objectum in verbo tanquam in imagine, quia si ita cognosceremus, deberemus verbum ipsum quotiescumque aliquid intelligimus, cognoscere, nec id posset experientiam nostram penitus effugere.

Ad γ) omissis aliis responsionibus brevitate causa, dico me in argumentatione mea non insistere præcise in eo, quod verbum debeat magis cognosci, quam res in eo contentæ, sed quod debeat cognosci, si sit medium *in quo*, et quod ejusdem cognitio non debeat latere nostram experientiam. Id autem ex ipsa speculi ratione abunde probatur.

Prob. 2.º Nulla est necessitas asserendi verbum esse medium *in quo* cognoscatur objectum. Ergo cum aliunde non id experiamur, quemadmodum jam probatum manet, gratis et sine fundamento statuitur ab adversariis sua doctrina.

Consequentia bona est: et probatur antecedens. Ideo potissimum asseritur verbum esse medium *in quo*, quia ut objectum intelligi queat, debet esse in primis proportionatum potentie, ac deinde ipsi intentionaliter præsens seu intra ipsum intellectum; hoc autem utrumque obtinetur, inquit adversarii, solum per verbum; siquidem objectum sæpe materiale est et absens, ideoque oportet, ut intra potentiam constituatur, non physice, id enim nec sufficit, nec sæpe possibile est, sed objective seu modo apto ut terminari possit ab intellectu: quare necesse esse concludunt, ut verbum sit medium *in quo*, vel aliquid cognitum *in quo* externum objectum cognoscatur utpote in ipso relucens—Atqui ratio hæc prorsus infirma est. Primo, quia quamvis objectum secundum suum *esse* non est proportionatum, nec debet, nec potest præsens esse potentie, nisi quando hæc ad seipsam cognoscendam convertitur, ideoque per aliquid sibi debet præsens, ac proportionatum reddi ad hoc ut attingatur; nihilominus jam per speciem impressam sufficienter proportionatum constituitur, et præsens intentionaliter atque objective, seu modo apto ut cognitionem terminare queat; species enim est virtus potentiam complens in ratione principii adæquati ad cognoscendum objectum. Ergo nulla alia major præsentia et proportio in objecto requiri potest, ut terminari ad ipsum valeat cognitio. Præterea certum est objectum ipsum secundum suum *esse* reale ac physicum attingi per cognitionem.

Atqui prævia naturæ prioritate visio verbi nec ipsum objectum in se et secundum suum esse physicum spectatum magis præsens vel proportionatum reddit, nec potentiam habiliorem efficit ad illud attingendum. Non reddit magis præsens objectum in se; quia visio verbi intra potentiam manet, nihilque efficit in objecti physica natura et realitate; non efficit potentiam, habiliorem ad objectum attingendum; quia visio verbi non addit ulla potentie vires cognoscitivas. Ergo quamvis per verbum adsit animo præsens objectum, necesse tamen non est, ut acies mentis natura prius convertatur in verbum ad hoc, ut in eo perspici queat objectum quasi in imagine. Deinde si potentia cognoscitiva informatà specie impressa jam est sufficientissima et completissima ad *formandum* vel *gignendum* verbum, cur non erit similiter completa ad attingendum objectum per hoc solum formaliter quod format verbum, ita ut formatio verbi sit præcise directæ objecti cognitio, et proinde verbum non sit medium *in quo* nec *ratio objectiva*, sed medium *quo* dumtaxat seu forma; cujus informatione intellectus constituitur intelligens objectum? Denique si sensus externi recepta specie directæ et immediate attingunt objectum in se absque ullo medio *in quo*, fatentibus etiam ipsis adversariis, ex quorum sententia ne datur quidem in illis verbum vel idolum seu species expressa; non apparet necessitas aliter iudicandi de cæteris potentiis cognoscitivis. Nam etiam objecta sensuum exteriorum fere semper absentia physice sunt et improportionata ab suam materialitatem; redduntur autem intentionaliter atque objective præsentia et proportionata per solam speciem impressam, qua recepta, illico subsequitur visio, auditio, etc., absque ulla media imagine vel medio *in quo*, sed formaliter per ipsum actum videndi, audiendi, etc., quandoquidem immanenter efficere actus ejusmodi est formaliter attingere objectum proprium. Reliquæ rationes, quibus Thomistæ nituntur adstruere necessitatem asserendi verbum esse medium *in quo*, inter objectiones expendantur. Hæc itaque sufficiant ad probationem secundæ partis propositionis: qui plura velit, adeat veteres scriptores (1). Quæ cum ita sint, plane vides, cur in probanda

(1) Vide v. g. PP. Izquierdo, Quiros, Arriaga, etc., locis citatis.

existentia verbi Thomistæ confugiant ad rationem et conditionem objecti, ut vidimus in præcedenti articulo, et cur e converso nos hujusmodi probationem rejecerimus, tum quia falsa videtur nobis esse, vel certe non satis solida, tum quia in rebus certis probandis, quantum fieri potest, abstinendum esse ducimus ab omni principio minus certo.

Tertia pars fluit ex præcedenti tamquam corollarium. sed medium quo.
Si enim verbum datur in omni cognitione nostra, illud vero non est medium *in quo*, sequitur quod sit medium *quo*, nempe forma, *qua* potentia constituitur actu cognoscens, objectum vero actu cognitum. Non ergo negamus verbum esse imaginem et repræsentationem objecti, quod superius diserte asseruimus; sed tantum negamus esse imaginem, quæ cognoscenda et videnda prius natura sit, ut in ea objectum cognoscatur, nec aliter cognosci queat, nisi tamquam in ea relucens; et asserimus esse talem formam, qua informatà potentia redditur formaliter cognoscens objectum ipsum reale, in eo tamen gradu et mensura, qua repræsentatur, et exprimitur in verbo, et est virtus exprimendi et repræsentandi in specie impressa. Unde quamvis verbum non sit medium *in quo*, Discrimen inter verbum et speciem impressam sed tantum medium *quo*, non tamen confunditur cum specie impressa, quia species impressa est forma *qua* vel medium *quo* cognoscendi tamquam virtus et principium cognitionis, verbum autem tamquam actus ipse formalis cognitionis, prout magis patebit ex dicendis in sequenti articulo (1).

(1) Hanc sententiam videtur innuisse Jacobus Balmes cum hæc scripsit: «Hay, pues, en toda percepcion una union del ser que percibe con la cosa percibida; cuando esta percepcion no es inmediata (nempe prout apparet ex contextu, quando inter potentiam et objectum mediatur idea mentis seu verbum), el medio ha de ser tal que contenga una relacion necesaria al objeto: se ha de ocultar á si propio para no ofrecer á los ojos del espíritu sino la cosa representada. Desde el momento que él se presenta, que es visto ó solamente advertido, deja de ser idea y pasa á ser objeto. Es la idea un espejo que será tanto más perfecto cuanto más completa produzca la ilusion. Es necesario que presente los objetos solos, proyectándolos á la conveniente distancia, sin que el ojo vea nada del cristalino plano que los refleja». Balmes, *Filosofía fundamental*, lib. 1, cap. 11, num. 16.

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

72. **Objic. 1.º** Mens nihil potest cognoscere nisi in seipsa. Ergo non potest cognoscere objecta immediate in seipsis, ac proinde verbum ipsum vel ideæ sunt id, quod mens directe atque immediate percipit. **Prob. antec. a)** quia secus vis cognoscitiva deberet extra se migrare ad hoc, ut cognitio posset externa objecta attingere, vel ad illa terminari. **β)** Cognitio est operatio immanens. Atqui operatio immanens nequit externum objectum attingere; eo enim ipso jam redderetur transiens (1).

Respondeo, dist. antecedens. Mens nihil potest cognoscere nisi in seipsa, id est nisi per actum sibi immanentem, *conc.*; id est ita ut acies mentis non intueatur nisi aliquid intra ipsam manens, *neg.*

Contradist. 1.^{am} partem consequentis. Mens non potest cognoscere objecta immediate in seipsis, id est per actionem physice terminatam et receptam in illis, *conc.*; id est nequit intuitus mentis converti in externa objecta, *neg.* Alteram consequentis partem *nego*, vel si mavis *distinguo*: in cognitione reflexa, *conc.*; in cognitione directa, *neg.*

Ad probationem, a) *neg.* assertum. Quemadmodum enim egregie scribit Suarez, «terminatio cognitionis ad objectum, non est materialiter intelligenda eo modo, quo intelligitur terminatio lineæ ad punctum; sed est sumenda intentionali seu spiritali modo; cognitionem ergo terminari ad rem, nihil est aliud, quam rem cognosci; quod fieri potest, etiamsi non existat, nedum absit: sic enim amor terminatur ad rem amatam, prout in se esse potest, quamvis actu non existat; scientia etiam rosæ ad ipsam rosam terminari dicitur objective, quamvis ipsa rosæ non existat; quando etiam cognoscitur ens ratiōnis, non terminatur cognitio ad aliquam imaginem ejus; actus igitur cognitionis ab intellectu cum specie productus est notitia rei, et hoc est terminari ad illa, et non ad aliud» (2).

(1) Cfr. Genuensis, *Elementa methaphys.*, pars. 3.^a, prop. 31.^a

(2) Suarez, *de anim.*, lib. 3, cap. 5, num. 17.

Ad probationem β) *conc.* Major., *disting.* Minor., per actionem physicam aliquid in objectum externum agendo, *conc.*; illud vitaliter representando, *neg.* Et similiter *distincta* ejusdem probatione, *neg.* conseq. (1).

Objic. 2.º Cum Cajetano et Martínez de Prado. «Objectum intellectus dupliciter potest esse præsens intellectui: primo ut comprincipium actus intelligendi, et hoc fit per speciem intelligibilem. Secundo ut objectum, objectum enim, ut objectum, non significat causam vel principium actus, sed terminum. Sed hoc fit per verbum, quod et species expressa solet dici. Ergo verbum est terminus et objectum intellectio- nis. Probatur Minor: a) alioquin objectum intellectus non esset intra intellectum actualiter actualitate actus secundi. β) Quia ad hoc non sufficit species intelligibilis; quia hoc est officium termini, illi autem competit ratio principii. Quod etiam non sufficiat ipse actus intelligendi, ex eo probatur, quod officium objecti non est officium ipsius actus secundi, nisi in intellectione reflexa. Unde conceptus seu verbum apud nos est res intellecta actu in esse intentionali, et ea necessitate ponitur, qua ponitur objectum intellectus in actu intus» (2).

Respondeo, dist. Minor. Hoc fit per verbum tamquam per medium in quo, prius natura cognitum, ita ut sine hujusmodi cognitione verbi nequeat res verbo representata cognosci, *neg.*; tamquam per medium quo seu formam, qua potentia redditur cognoscens suum objectum, *conc.* Tum *neg.* vel *dist.* conseq.: in cognitione reflexa, *conc.*; in directa, *neg.*

(1) Idipsum Jacobus Balmes his verbis expressit: «El acto de entender es immanente, pero de tal modo que el entendimiento sin salir de sí, se apodera del objeto mismo. Cuando pienso en un astro colocado á millones de leguas de distancia, mi espíritu no va ciertamente al punto donde el astro se halla; pero por medio de la idea salva en un instante la inmensa distancia y se une con el astro mismo. Lo que percibe, no es la idea, sino el objeto de ella; si esta idea no envolviese una relación al objeto, dejaría de ser idea para el espíritu, no le representaría nada, á no ser que representase á sí misma». Balmes, *Filosofía fundamental*, lib. 1, cap. 11, num. 115.

(2) Ita totidem verbis Martínez Prado, loc. cit. num. 10 ex Cajetano., In 1.^{am} part. quæst. 27, art. 1, dub. 4, *Ad cujus evidentiam*.

Ad probationem. α) *dist.* assertum alioquin objectum intellectus non esset intra intellectum actualiter actualitate actus secundi in ipso actu intellectionis, *neg.*; ante actum intellectionis, *conc.*, sed *neg.* suppositum, nimirum quod jam ante ipsam formalem cognitionem debeat objectum intra potentiam existere eo pacto, quo adversarii contendunt; id enim asserunt quidem, sed non probant, nec admittere nos possumus, donec idoneo aliquo argumento probetur. Patent hæc ex dictis in probationibus, et egregie declarantur a P. Sebastiano Izquierdo (1).

(1) «Non est necesse, inquit, cognosci verbum, ut illud intime præsens intellectui terminet cognitionem: quippe cognitio, cum non attingat objectum physice, sed intentionaliter tantum, optime potest terminari ad objectum absens. Et quidem si verbum ipsum juxta adversarios objectum absens representare valet, ut imago objectiva ejus, idque immediate sine alio verbo, cur cognitio in objectum absens ferri non poterit ut imago ejus seu representatio formalis, quin prius feratur in verbum? Certe, ut verbum dicitur veluti trahere objectum, illudque facere præsens intentionaliter, nescio, cur id potiori jure de cognitione ipsa dici non possit: quo fiet ut absentia objecti nihil impediatur. Ad hæc, si cognitio objectum absens ratione absentiae immediate non posset tangere; nec posset utique illud tangere medio verbo: quia objectum medio verbo non redditur intellectui præsens physice et vere; sed representative dumtaxat et metaphorice; cognitio autem non secundum esse representatum, sed secundum esse physicum tangit objectum. Nec dici potest, ut tangatur objectum per cognitionem quoad esse physicum, oportere, quod tale esse reddatur prius per verbum præsens intentionaliter; quoniam non est major difficultas in eo, quod objectum absens trahatur immediate per cognitionem, ut per imaginem formalem, quam in eo, quod trahatur per verbum, ut per imaginem objectivam; sicuti dictum est. Quo fit, ut verbum non possit ad id muneris non redundare; sed esto, sit necessaria presentia objecti intentionalis facta per verbum, ut illud per cognitionem attingi possit. Hinc sane non sequitur verbum ipsum immediate cognitum iri, ut in eo tamquam in medio cognito cognoscatur objectum. Nam ut voluntas nequit amare objectum non representatum sibi per cognitionem; et tamen cognitione ipsa non amata, immediate in objectum fertur; ita intellectus, esto non posset cognoscere objectum non representatum per verbum; posset tamen quam optime, semel representatione facta, ferri in objectum immediate, quin ullo modo tangeret verbum». Izquierdo, *Pharus scientiarum*, disp. 2, quæst. 1, propos. 2, num. 21.

Ad probationem. β) *conc.* primum membrum. Ad alterum vero membrum respondeo *negando*, quod non sufficiat ipse actus intelligendi; ad cuius objectam probationem *nego* iterum suppositum; gratis enim absque ulla probatione supponitur, quod *ante ipsam objecti intellectionem* debeat esse intra potentiam objective et intelligibiliter res in sua imagine intentionalis, nempe verbo, id quod nos tamquam experientiae contrarium et inutile rejicimus, donec demonstretur. Objectum ergo constituitur intentionaliter in intellectu per ipsam intellectionem: *significat enim ipsum intelligere apprehensionem ejus, quod intelligitur per intellectum: unde etiam intellectus noster seipsum intelligens, est in seipso, non solum ut idem sibi per essentiam, sed etiam ut a se apprehensum intelligendo* (1).

Instabis 1.º «Objectum intellectus tria debet habere: operationem terminare, esse intelligenti præsens, illicque intime unitum præsentia et unione immateriali et intentionalis, ipsi intellectui proportionata. Sed hoc non convenit rei prout ad extra, nec prout in specie, nec prout in operatione, quia ut sic non terminat. Ergo ad hoc exigitur verbum: quia intellectus trahit res ad se etiam in ratione terminativæ. Ita iterum Martínez Prado ex Ferrariensi (2).

Respondeo 1.º retorquendo argumentum, quia neque verbum terminat objective et intentionaliter operationem intellectus in cognitione directa, ut jam fuse ostendimus in primo argumento. Respondeo 2.º *dist.* Minor, quoad 1.um membrum. Hoc non convenit rei prout ad extra *reduplicative*, nempe rei secundum quod est extra intellectum, *conc.*; *specificative*, videlicet rei quæ est extra, subdist.: antecederet ad actum intelligendi, *conc.*; in actu intelligendi, *neg.* Actus enim intelligendi et terminatur intentionaliter vel cognoscitive ad objectum externum secundum suum esse reale, et præterea efficit, ut illud sit intentionaliter præsens atque unitum intelligenti unione ac præsentia intentionalis et immateriali, quia importat imaginem ac representationem illius: quæ omnia magis patescent in sequenti articulo.

(1) S. Thom., *Contr. Gent.* lib. 4, cap. 11.

(2) Prado, loc. cit. num. 10; Ferrariensis, in lib. 1.um *Contr. Gent.* cap. 53, paragr. *Ad evidentiam*.

Instabis 2.º Objectum cognoscendum secundum suum esse reale non solum est corporeum et absens et sæpe non existens, sed etiam varijs modis representabile potentiae cognoscitivæ. Ergo necesse est ponere verbum, per quod non solum existat intra potentiam, sed etiam cognoscatur tamquam in imagine secundum certum gradum et modum, quo hic et nunc representandum est.—**Respondeo, neg. conseq.**, et ratio negationis evidens mihi est ad hominem. Videlicet si objectum quamvis sit corporeum, etc., et multimodis representabile, nihilominus spiritualiter et determinato quodam modo et gradu representatur in verbo, quod sit medium *in quo*, cur non poterit representari in verbo, quod sit purum medium *quo*, vel in ipso formali actu intellectionis, qui solum objectum directe cognoscat, quemadmodum cuique conscientia testatur? Species ergo impressa et cætera causæ, quæ efficiunt, ut objectum materiale, etc., ac multipliciter representabile certo quodam modo representetur in verbo, eadem efficere quoque possunt, ut representetur directe in intellectione, quin prius verbum ipsum inspicere necesse sit.

Objic. 3.º «Verbum est immediatus et primus terminus intellectionis; terminus autem immediatus intellectionis, sicut et cujuslibet actionis, est ejus objectum immediatum» (1).

Respondeo. Verbum est immediatus et primus terminus intellectionis, prout hæc est *dictio* vel actio physica, *trans.*; prout est intentionalis representatio ac notitia, *neg.* Et contradistincta Minore, *neg. conseq.*

Objic. 4.º «Esse verbi est ipsum intelligi; implicat autem id, cujus esse est intelligi, non terminare passive intellectionem, atque adeo intelligi *ut quod*». Et confirmatur, α) quia «verbum intelligentis hominem est homo intellectus; immediatum autem objectum intellectus intelligentis hominem est homo intellectus; nam per hunc devenit in cognitionem hominis simpliciter» (2). Confirmatur β) quia verbum est ratio cognoscendi res ad extra, neque enim aliter cognoscere possumus res, quam formando verbum. Confirmatur γ) quia

(1). P. Cosmas Alamanni, loc. cit; probat. 1.^a

(2) Id., ibid., probat. 2.^a et 3.^a

verbum representat menti nostræ rem, cujus est verbum. Sed nihil potest menti nostræ aliud representare, quin prius in se cognoscatur, ut constat in imagine in verbo externo cæterisque signis.

Respondeo, neg. Major., vel si mavis, *dist. Esse* verbi est ipsum intelligi ejusdem, *neg.*; ipsum intelligi objecti, *trans.* Et *contradistincta* Minore, *neg. conseq.*

Ad confirmationem α) dist. Minor. Immediatum objectum intellectus intelligentis hominem est homo intellectus, id est homo realis, cujus notitia habetur per intellectionem, *conc.*; id est intentionalis imago hominis realis, quæ per intellectionem formatur, *neg.*, donec probetur. Probationem quoque *disting.* Per hunc (hominem intellectum vel imaginem hominis realis, id est verbum) tamquam per medium *quo* devenit in cognitionem hominis simpliciter, *conc.*; tamquam per medium *in quo*, *neg.* Ad confirmationem β) similiter *dist.* Verbum est ratio objectiva, quæ se habet instar medii præcogniti, *neg.*; quæ se habeat instar medii formalis incogniti in actu directo, *conc.* Ad confirmationem γ) eadem esto responsio.

Objic. 5.º Id primum intelligimus, quod orali verbo significamus. Atqui orali verbo significamus verbum mentale. Ergo hoc primum intelligimus.

Respondeo dist. Minor. Verbo orali significamus verbum mentale, secundum rationem objectivam verbo expressam et extra mentem repertam, *conc.* Verbo orali significamus verbum mentale, quatenus est imago præcognita objecti, *neg.* Verbis enim oralibus nemo significat, nec intelligit nisi res ipsas, quamvis secundum eum dumtaxat modum et gradum, quo verbo vel intellectione representantur.

Objic. 6.º De verbo nostro judicandum est ex Verbo divino. Atqui Verbum divinum, docentibus Theologis, est medium *in quo* et imago *in qua*. Ergo idem dicendum est de verbo nostro creato.

Respond. dist. Major. In multis, *trans.*; in omnibus, *neg.*, nam sunt inter verbum divinum et creatum multe differentie. Sane «Verbum in Deo non producitur ex indigentia, sed ex fecunditate infinita, nec ut Pater intelligat, sed quia perfectissime intelligit: et idcirco cum supponat in principio suo

Quædam discrimina inter Verbum divinum et humanum.